

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

إِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ ① وَإِذَا النُّجُومُ انْكَدَرَتْ ②

وَإِذَا الْجِبَالُ سُيِّرَتْ ③ وَإِذَا الْعِشَارُ عُطِّلَتْ ④

وَإِذَا الْوُحُوشُ حُشِرَتْ ⑤ وَإِذَا الْبِحَارُ سُجِّرَتْ ⑥

وَإِذَا النُّفُوسُ زُوِّجَتْ ⑦ وَإِذَا الْمَوْءِدَةُ سُئِلَتْ ⑧

بِأَيِّ ذَنْبٍ قُتِلَتْ ⑨ وَإِذَا الصُّحُفُ نُشِرَتْ ⑩

وَإِذَا السَّمَاءُ كُشِطَتْ ⑪ وَإِذَا الْجَحِيمُ سُعِّرَتْ ⑫

وَإِذَا الْجَنَّةُ أُزْلِفَتْ ⑬ عَلِمَتْ نَفْسٌ مَا أَحْضَرَتْ ⑭

فَلَا أُقْسِمُ بِالْخُنَّسِ ⑮ الْجَوَارِ الْكُنَّسِ ⑯ وَاللَّيْلِ إِذَا عَسَسَ ⑰

وَالصُّبْحِ إِذَا تَنَفَّسَ ⑱ إِنَّهُ لَقَوْلُ رَسُولٍ كَرِيمٍ ⑲

ذِي قُوَّةٍ عِنْدَ ذِي الْعَرْشِ مَكِينٍ ⑳ مُطَاعٍ ثَمَّ أَمِينٍ ㉑

وَمَا صَاحِبُكُمْ بِمَجْنُونٍ ㉒ وَلَقَدْ رَآهُ بِالْأُفُقِ الْمُبِينِ ㉓

وَمَا هُوَ عَلَى الْغَيْبِ بِضَنِينٍ ㉔ وَمَا هُوَ بِقَوْلِ شَيْطَانٍ رَجِيمٍ ㉕

درس هفتم واقعه بزرگ

همه در حال و هوای خویش اند؛ کودک، جوان، پیر؛ که ناگهان اتفاق می افتد؛
آنچه وعده اش داده شده بود،
آنچه وقوعش حتمی و زمامش نامعلوم بود و ما آن را دور می پنداشتیم.
قیامت اتفاق می افتد تا آغازی باشد بر حیات ابدی انسان.
روزی که هر مادر شیردهی، طفل شیرخوار خود را فراموش می کند. مردم از هیبت آن روز همچون
افراد مست به نظر می رسند؛ درحالی که مست نیستند ولیکن عذاب خدا سخت است.^۱
و تنها نیکوکاران^۲ند که از وحشت این روز در امان اند.^۳
اما این واقعه با چه حوادثی همراه است؟ چه مراحل دارد؟

توصیف روز قیامت در قرآن

۱- سورة حج، آیه ۲

۲- سورة نمل، آیه ۸۹

۱. قیامت در مرحله اتفاق می افتد. پاسخ: دو

۲. مرحله ی با پایان یافتن دنیا آغاز می شود. اول ☒ دوم ☐

۳. مرحله ی اول قیامت شامل چه حوادثی می شود؟

پایان این جهان با برپایی قیامت همراه است. این رخداد بزرگ که در آیاتی از قرآن کریم ترسیم شده، در دو مرحله انجام می گیرد که در هر مرحله وقایع خاصی رخ می دهد.

الف) مرحله اول قیامت

در این مرحله که با پایان یافتن دنیا آغاز می شود، حوادث زیر اتفاق می افتد:

۳ (۱- شنیده شدن صدای مهیب): صدای مهیب و سهمگین آسمان ها و زمین را فرا می گیرد و این اتفاق چنان ناگهانی رخ می دهد که همه را غافلگیر می کند؛ قرآن کریم از این واقعه به نفخ صور یاد می کند (۴۱)

۳ (۲- مرگ اهل آسمان ها و زمین): همه اهل آسمان ها و زمین، جز آنها که خداوند خواسته است، می میرند^۲ و بساط حیات انسان و دیگر موجودات برچیده می شود.

۳ (۳- تغییر در ساختار زمین و آسمان ها): تحولی عظیم در آسمان ها و زمین رخ می دهد. خورشید در هم می پیچد و بی نور و تاریک می شود. آن همه ستاره ای که در آسمان می درخشید، همه به یک باره تیره می شوند،^۵ زمین به شدت به لرزه در می آید^۶ و خرد می شود،^۷ کوه ها سخت در هم کوبیده شده^۸ و متلاشی می شوند و همچون ذرات گرد و غبار در هوا پراکنده می گردند.^۹

يَوْمَ تَرْجُفُ الْأَرْضُ وَالْجِبَالُ

وَكَانَتِ الْجِبَالُ كَثِيبًا مَّهِيلاً

در آن روز که زمین و کوه ها سخت به لرزه در آیند

و کوه ها (چنان در هم کوبیده شوند که) به صورت

تغییر در ساختار زمین و آسمان ها از مراحل اول قیامت توده هایی از شن نرم در آیند.^{۱۰}

۶ (دریاها با آن همه وسعت و عظمت به هم متصل می شوند^{۱۱} و از درون آنها آتش زبانه می کشد.^{۱۲} این تغییرات چنان گسترده و عمیق است که آسمان ها و زمین به آسمان ها و زمینی دیگر تبدیل می شوند.)^{۱۳}

ب) مرحله دوم قیامت

در این مرحله وقایعی رخ می دهد تا انسان ها آماده دریافت پاداش و کیفر شوند.

۸ (۱- زنده شدن همه انسان ها): بار دیگر بانگ سهمناکی در عالم می پیچد و حیات مجدد انسان ها آغاز می شود.^{۱۴} با این صدا، همه مردگان دوباره زنده می شوند و در پیشگاه خداوند حاضر می گردند. در

۱- سورة زمر، آیه ۶۸

۲- سورة زمر، آیه ۶۸

۳- بنابر روایات، پیامبران الهی و امامان بزرگوار از این قضیه استثناء شده اند. (انسان از آغاز تا انجام، علامه طباطبائی، ص ۹۳)

۴- سورة تکویر، آیه ۱

۵- سورة تکویر، آیه ۲

۶- سورة واقعه، آیه ۴

۷- سورة فجر، آیه ۲۱

۸- سورة حافه، آیه ۱۴

۹- سورة انفطار، آیه ۳

۱۰- سورة مزمل، آیه ۱۴

۱۱- سورة زمر، آیه ۶۸

۱۲- سورة ابراهیم، آیه ۴۸

۱۳- سورة زمر، آیه ۶۸

۴. نفخ صور چیست؟

۵. در مرحله ی اول قیامت همه ی اهل آسمان ها و زمین می میرند. ص ☐ غ ☒

۶. تغییر در ساختار آسمان ها و زمین که از حوادث مرحله اول قیامت است را توضیح دهید.

۷. در مرحله ی حوادثی اتفاق می افتد تا فرد آماده ی دریافت پاداش و کیفر شود. اول ☐ دوم ☒

۸. در مرحله ی دوم قیامت چه وقایعی رخ می دهد؟

۹. در روز قیامت چه چیزی در ترازوی عدل پروردگار سنجیده می شود؟

۱۰. معیار و میزان سنجش اعمال مردم در روز قیامت چیست؟ چرا؟ چه زمانی اعمال ما با ارزش تر است؟

۱۱. نامه ی عمل انسان با نامه های ثبت شده در دنیا چه تفاوت اساسی دارد؟

این هنگام انسان های گناهکار به دنبال راه فراری می گردند؛ دل های آنان سخت هراسان و چشم هایشان از ترس به زیر افکنده است.^۱

۸ (۲- کنار رفتن پرده از حقایق عالم) در آن روز با تاییدن نور حقیقت از جانب خداوند پرده ها کنار می رود و اسرار و حقایق عالم آشکار می شود^۲ و واقعیت همه چیز از جمله اعمال و رفتار و نیت انسان ها و نیز حوادث تلخ و شیرینی که در زمین اتفاق افتاده است، آشکار می شود.

۸ (۳- برپا شدن دادگاه عدل الهی) با آماده شدن صحنه قیامت، رسیدگی به اعمال آغاز می شود و (اعمال، افکار و نیت های انسان ها) در ترازوی عدل پروردگار سنجیده می شود و اگر عملی حتی به اندازه ذره ای ناچیز باشد، به حساب آن نیز رسیدگی خواهد شد.^۳ اعمال پیامبران و امامان معیار و میزان سنجش اعمال قرار می گیرد؛ زیرا اعمال آنان عین آن چیزی است که خدا به آن دستور داده است؛ از این رو هر چه عمل انسان ها به راه و روش آنان نزدیک تر باشد، ارزش افزون تری خواهد داشت.^۴

۸ (۴- دادن نامه اعمال) نامه عمل نیکوکاران را به دست راست و نامه عمل بدکاران را به دست چپ آنها می دهند.^۵ نامه عمل انسان با نامه های ثبت شده در دنیا تفاوتی اساسی دارد.^۶ نامه های این دنیا، تنها گزارشی از عمل است که به صورت کلمات و نوشته درآمده است؛ اما نامه عمل انسان به گونه ای است که خود عمل و حقیقت و باطن آن را در بر دارد.^{۱۱} از این رو، تمام اعمال انسان در قیامت حاضر می شوند و انسان عین اعمال خود را می بیند. کارهای خوب با صورت های بسیار زیبا و لذت بخش تجسم می یابند و کارهای بد با صورت های بسیار زشت و وحشت زا و آزاردهنده، مجسم می شوند.

۱۲ (با دیدن نامه اعمال، برخی بدکاران به انکار اعمال ناشایست خود روی می آورند تا جایی که برای نجات خود از مهلکه به دروغ سوگند می خورند که چنین اعمالی انجام نداده اند)^{۱۲} در این هنگام، خداوند شاهدان و گواهانی را حاضر می کند، که با وجود آنها دیگر انکار کردن میسر نیست.

۸ (۵- حضور شاهدان و گواهان) براساس آیات و روایات، در این روز شاهدان و گواهانی بر اعمال و رفتار انسان ها در پیشگاه خداوند شهادت می دهند. برخی از این شاهدان عبارت اند از:

(الف) پیامبران و امامان: ایشان همان گونه که در دنیا ناظر و شاهد بر اعمال انسان ها بوده اند^۴، در روز قیامت نیز شاهدان^{۱۴} (پیامبران و امامان، چون ظاهر و باطن اعمال انسان ها را در دنیا دیده اند و از هر

۱- سورة نازعات، آیات ۸ و ۹

۲- سورة زمر، آیه ۶۹

۳- سورة انبیاء، آیه ۴۷

۴- سورة حاقه، آیات ۲۶-۱۹

۵- سورة مجادله، آیه ۱۸

۶- اینکه پیامبران و امامان، ناظر بر اعمال ما در دنیا هستند، عقیده ای مختص شیعیان است.

۱۲. در دادگاه قیامت چه زمانی خداوند شاهدان و گواهان را حاضر می کند؟

۱۳. برخی از شاهدانی که در روز قیامت بر اعمال و رفتار مردم شهادت می دهند را نام ببرید.

پاسخ: ۱. پیامبران و امامان ۲. فرشتگان الهی ۳. اعضای بدن انسان

۱۴. بهترین شاهدان و گواهان در روز قیامت چه کسانی هستند؟ چرا؟

نکته: پیامبران و امامان، شاهد و ناظر اعمال انسانها هم در دنیا و هم آخرت

۱۵. در روز قیامت چه زمانی اعضای بدن انسان علیه صاحب خود شهادت می دهند؟

۱۶. جمله ی « ما را خدایی به سخن آورد که هر چیزی را به سخن آورد.» مربوط به شهادت کدام یک از شاهدان روز

قیامت است؟ پاسخ: اعضای بدن انسان

خطایی مصون و محفوظ اند، بهترین گواهان قیامت اند) ^{۱۴} رسول خدا ﷺ نیز شاهد و ناظر بر همه پیامبران و امت هاست. ^۱

ب) فرشتگان الهی: فرشتگان در طول زندگی انسان ها، همواره مراقب آنها بوده اند و تمامی اعمال آنها را ثبت و ضبط کرده اند.

فرشتگان الهی از شاهدان و گواهان روز قیامت که در مرحله دوم قیامت است بی گمان برای شما نگهبانانی هستند،

نویسندگانی گران قدر،

می دانند آنچه را که انجام می دهید. ^۲

وَإِنَّ عَلَيْكُمْ لَحَافِظِينَ

كِرَامًا كَاتِبِينَ

يَعْلَمُونَ مَا تَفْعَلُونَ

ج) اعضای بدن انسان: برخی آیات و روایات از شهادت اعضای بدن انسان ^{۱۵} (زمانی که بدکاران در روز قیامت سوگند دروغ می خورند تا شاید خود را از مهلکه نجات دهند) ^{۱۵} در این حال، خداوند بر دهان آنها مهر خاموشی می زند و اعضا و ^{اندام ها} جوارح آنها به اذن خداوند شروع به سخن گفتن می کنند و علیه صاحب خود شهادت می دهند.

پیام کلی آیه: شهادت اعضای بدن انسان که در مرحله دوم قیامت است

امروز بر دهانشان مهر می نهیم

و دست هایشان با ما سخن می گوید

و پاهایشان شهادت می دهد

درباره آنچه انجام داده اند. ^۳

الْيَوْمَ نَخْتِمُ عَلَىٰ أَفْوَاهِهِمْ

وَتُكَلِّمُنَا أَيْدِيهِمْ

وَتَشْهَدُ أَرْجُلُهُمْ

بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ

سخن گفتن دستان گناهکاران برای شهادت علیه صاحبشان

شهادت پاهای گناهکاران علیه صاحبشان

بدکاران از مشاهده گواهی اعضای خویش به شگفت می آیند و خطاب به اعضای بدن خود با لحنی سرزنش آمیز می گویند که چرا علیه ما شهادت می دهید؟ اعضای بدن آنها می گویند: ما را خدایی به سخن آورد که هر چیزی را به سخن می آورد. ^۴

۱- سورة نساء، آیه ۴۱

۲- سورة انفطار، آیات ۱۲-۱۰

۳- سورة يس، آیه ۶۵

۴- سورة فصلت، آیه ۲۱

در روز قیامت افراد بدکار با دیدن حقیقت آن جهان و عاقبت شوم خویش، شروع به سرزنش خود کرده و آرزو می کنند که ای کاش...

سوره فجر، آیه ۲۴

ای کاش برای این زندگی ام چیزی از پیش فرستاده بودم.

ای کاش (به دنیا) بازگردانده می شدیم و آیات پروردگارمان را تکذیب نمی کردیم و از مؤمنان می بودیم.

سوره انعام، آیه ۲۷

سوره فرقان، آیه ۲۷

ای کاش همراه و هم مسیر با پیامبر می شدیم.

ای کاش فلان شخص را به عنوان دوست خود انتخاب نمی کردیم. او ما را از یاد خدا بازداشت.

سوره فرقان، آیات ۲۸ و ۲۹

با توجه به آیات بالا بگوئید برای اینکه ما از حسرت خوردگان آن جهان نباشیم، بایستی در این دنیا چگونه زندگی کنیم؟

۱. جمع آوری توشه آخرت با انجام اعمال نیکی مثل عبادات و کمک به مردم و ...

۲. با اندیشیدن در آیات خدا به او ایمان بیاوریم. ۳. همراه و پیرو پیامبر خدا و دستوراتش باشیم.

۴. دوستان با ایمان و پاکی انتخاب کنیم که ما را به یاد خدا بیندازند.

حسرت های
افراد بدکار
در روز قیامت

پناه من باش!

حضرت علی علیه السلام در مناجات خود در مسجد کوفه این گونه با خدا درباره روز قیامت سخن می گوید :

اَللّٰهُمَّ اِنِّیْ اَسْأَلُكَ الْاَمَانَ یَوْمَ لَا یَنْفَعُ مَالٌ وَ لَا بَنُوْنَ،
اِلَّا مَنْ اَتٰی اللّٰهَ بِقَلْبٍ سَلِیْمٍ

خدا یا پناه من باش در روزی که نه مال به درد انسان می خورد نه فرزند و تنها آوردن قلبی پاک به نزد خداست که انسان را فایده می بخشد.

وَ اَسْأَلُكَ الْاَمَانَ یَوْمَ یَعْصُ الظّٰلِمُ عَلٰی یَدِیْهِ،
یَقُوْلُ یَا لَیْتَنِیْ اَتَّخَذْتُ مَعَ الرَّسُوْلِ سَبِیْلًا

خدایا پناه من باش روزی که گناهکار دست حسرت به دندان می‌گزد
می‌گوید ای کاش با رسول خدا همراه می‌شدم.

... وَ أَسْأَلُكَ الْآمَانَ يَوْمَ يُفْرُ الْمَرْءُ مِنْ أَخِيهِ وَ أُمِّهِ وَ أَبِيهِ وَ صَاحِبَتِهِ وَ بَنِيهِ
خدایا پناه من باش روزی که انسان حتی از برادر، مادر، پدر، دوست و فرزند خود فرار می‌کند.

وَ أَسْأَلُكَ الْآمَانَ يَوْمَ يَوْدُ الْمُجْرِمُ، لَوْ يَفْتَدِي مِنْ عَذَابٍ يَوْمِئِذٍ بَنِيهِ وَ صَاحِبَتِهِ وَ أَخِيهِ
وَ فَصِيلَتِهِ الَّتِي تُؤْوِيهِ وَ مَنْ فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا ثُمَّ يُنْجِيهِ
خدایا به من پناه ده در روزی که انسان‌های گناهکار حاضرند فرزند، دوست، برادر و خویشان بلکه تمام
مردم زمین به جای آنها عذاب شوند تا خود نجات یابند.

پاسخ سوالات شما

وقتی خداوند شاهد اعمال انسان است، دیگر چه نیازی به حضور شاهدان دیگر دارد؟
درست است که خداوند برای حسابرسی به اعمال انسان نیاز به هیچ شهادی ندارد؛ اما باز هم
به دلیل لطف و عنایتی که به بندگان دارد، شهادتی را بر اعمال انسان می‌گمارد تا شاید انسان
با توجه به این مسئله که تک تک اعمالش زیر نظر ناظران و گواهان بسیار است، از ارتکاب
گناه خودداری کند، زیرا این خصلت انسان است که هر چه حضور ناظران و شاهدان را بیشتر
احساس کند، در رفتار خود دقت بیشتری می‌کند. اگر انسان بداند که هر عملی که انجام می‌دهد،
علاوه بر آنکه خدا شاهد اوست، پیامبر، امامان، ملائک و ... نیز ناظر بر اعمال اویند، انگیزه پرهیز
از گناه در دلش قوی‌تر می‌شود و این موضوع وی را به حفظ هرچه بیشتر حریم و حدود الهی
وا می‌دارد.

همچنین، این مسئله نشان می‌دهد که زمین، اعضای بدن و هر آنچه در اطراف ماست و خداوند
از آنها به عنوان شاهد یاد می‌کند، دارای شعور و آگاهی‌اند و از آنچه ما انجام می‌دهیم آگاه‌اند و
روزی علیه ما شهادت خواهند داد.

✱ اندکی درنگ

خود را تا چه اندازه برای قیامت آماده کرده‌ایم؟ کارهای خود را محاسبه و ارزیابی کنیم؛ اگر موفقیم، شکرگزار خداوند باشیم و بدون آنکه مغرور شویم، بر تلاش خود بیفزاییم و اگر کمتر احساس موفقیت می‌کنیم، تصمیم بگیریم گذشته را جبران کنیم و برای موفقیت از خداوند کمک بخواهیم.

اندیشه و تحقیق

پاسخ ۱: علاوه بر پیامبران و امامان، فرشتگان الهی و اعضای بدن انسان موارد دیگری مثل زمان، وجدان آدمی، زمین و خود خداوند از شاهدان روز قیامت اند.

- ۱- شاهدان اعمال ما در قیامت چه کسانی هستند؟
- ۲- برخی از وقایعی که در مرحله دوم قیامت رخ می‌دهد، بیان کنید.

بیشتر بدانیم

سبک بار شوید!

امام علی علیه السلام:

قیامت پیش روی شما و مرگ در پشت سر، شما را می‌راند. سبک بار شوید تا برسید. همانا آنان که رفتند در انتظار رسیدن شمایند.

نهج البلاغه، خطبه ۲۱

سید رضی، جمع‌آوری کننده سخنان حضرت علی علیه السلام در پایان این خطبه می‌گوید: این سخن امام پس از سخن خدا و پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم با هر سخنی سنجیده شود، بر آن برتری دارد و از آن پیشی می‌گیرد و از جمله «سبک بار شوید تا برسید» کلامی کوتاه‌تر و پرمعنی‌تر شنیده نشده است! چه کلمه ژرف و بلندی و چه جمله پرمعنی و حکمت‌آمیزی است!

معرفی کتاب

نام کتاب	نویسنده	انتشارات	مخاطب
مواقف حشر	محمد شجاعی	کانون اندیشه جوان	دانش‌آموز / معلم
قیام قیامت	محمد شجاعی	کانون اندیشه جوان	دانش‌آموز / معلم